

MUSTAQILLIKDAN KEYINGI O‘ZBEKISTON RIVOJLANISHI

TDPU Gumanitar fanlar fakulteti tarix yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Mirsayidov Mirfozil

Anostatsiya: Maqolada Mustaqillikdan keyingi davrda O‘zbekistondagi o‘zgarishlar yangi ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi. Yangi qonun, farmonlarning qabul qilinishi, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi rivojlanishi omillari ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: 39-modda, «Ijtimoiy himoya yili», Bozor munosabati.

Annotation: In the article, the changes in Uzbekistan in the post-independence period are the formation of new social relations. The adoption of the new law, decrees, as well as the development factors of the Republic of Uzbekistan are shown.

Key words: Article 39, "Year of social protection", Market response.

Аннотация: В статье изменения в Узбекистане в период после обретения независимости заключаются в формировании новых общественных отношений. Показаны принятие нового закона, указов, а также факторы развития Республики Узбекистан.

Ключевые слова: Статья 39 «Год социальной защиты», Реакция рынка.

Aholini ijtimoiy himoyalashga alohida e'tibor berilmoqda. O'zbekistonda islohotlar boshlangan dastlabki paytdayoq, uning asl maqsadi insonga munosib turmush va faoliyat sharoitlarini vujudga keltirishdan iborat, deb belgilangan edi. Bozor munosabatlariga o'tishning ilk davridan boshlab aholini oldindan ijtimoiy himoyalash yuzasidan zarur chora-tadbirlar ko'rib borildi. Shu maqsadda miqdori muntazam o'zgartirib turilgan ish haqi, pensiyalar, turli nafaqalar, stipendiyalar, kompensatsiya to'lovlari tarzidagi pul to'lovlari keng qo'llanildi. Dunyo e'tirof etgan bozor iqtisodiyotiga o'tishning besh tamoyilning aynan biri ham kuchli ijtimoiy himoyaga yo'naltirilgan. O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov ta'kidlab o'tganlaridek, «Bozor mexanizmlarini joriy etishdan oldin insonlarni ijtimoiy himoya qilish tadbirlari amalga oshirilmog'i lozim. Davlat o'z aholisini himoya qila olgan taqdirdagina, insonparvar hisoblanadi». deyilgan. Shu maqsadda har yili ijtimoiy himoya tizimiga ajratiladigan saramoyalarning ko'lami ortib bormoqda. Masalan, 2006 yilda byudjet mablag'larining 51,9% i 2008 «Ijtimoiy himoya yili» Davlat dasturi doirasida aholining ijtimoiy <<<Yoshlar yili» da 1,5 trln. doirasida 1 trillion 700 himoyasiga 484 mlrd, so'mdan ortiq (53,8%), so'mdan ortiq (54,6%), «Barkamol avlod yili» milliard so'm, «Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yilida 2 trillion so'm miqdorida mablag' ajratildi. 2016- yil <<Sog'lom ona va bola» yilida mamlakatimiz tibbiyot muassasalarini zamonaviy diagnostika va davolash

uskunolari bilan jihozlash uchun 80 million dollar qiymatidagi kredit va grant mablag'lari yo'naltirildi, farzand ko'rish yo'eshidagi ayollar va bolalar tibbiy ko'rikdan o'tkazilib, sog'lomlashtirildi. Yuqoridagi raqamlardan ko'rinib turganidek aholining ijtimoiy himoyasiga yo'naltirilgan mablag'larning miqdori yildan-yilga ortib bormoqda. va bu boshqa sohalarga nisbatan ham ko'pni tashkil qiladi.¹

Shunday ekan, mustaqillikning dastlabki yillaridanoq aholining kam ta'minlangan ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini moddiy qo'llab quvvatlashning qonunchilik tizimi izchil shakllana bordi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 39-moddasida: «Har bir shaxs qariganda, mehnat layoqatini yo'qotganda, boquvchisidan mahrum bo'lganda va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda davlat ijtimoiy ta'minotini olishga haqli deb mustahkamlangan. Aholining hayot darajasini yuksaltirish uchun mehnatga munosib haq to'lash tizimini shakllantirish va aholi real daromadlarini oshirish maqsadida 2019-yil 1- yanvardan Mehnatga haq to'lashning yagona tarif setkasi qayta ko'rib chiqildi. Unga ko'ra, mehnatga haq to'lash yagona tarif setkasining quyi razryadlari tarif koeffitsiyentlarini o'rtacha 10 foizga, shu jumladan, I-razryad bo'yicha 15 foizga, 2-razryad bo'yicha 10 foizga va 3-razryad bo'yicha 5 foizga oshirish orqali mehnatiga kam haq to'lanadigan xodimlarning ish haqi miqdori jadal ravishda oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti hisobidan ta'minlanadigan tashkilotlarda band bo'lgan universal kasblar xodimlari mehnatiga haq to'lashga doir razryadlar 2019-yil 1-yanvaridan ularning yangilangan namunalari asosida joriy etildi. 2019-yil 1-sentyabrga qadar Xalqaro moliyaviy institutlar bilan birgalikda mehnatga haq to'lash miqdorining uning natijalari, bajarilayotgan mehnat funksiyalarining murakkabligi va mas'uliyati bilan yanada uzviy bog'liqligini ta'minlashni nazarda tutadigan byudjet tashkilotlarida mehnatga haq to'lash tizimini yanada takomillashtirish konsepsiyasi ishlab chiqilishi rejalashtirilgan.² 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida ustuvor yo'nalishlardan biri ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, aholining majburiy ijtimoiy kafolatlarini ta'minlash, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, shuningdek, keksalar va imkoniyati cheklangan shaxslarni davlat tomonidan qo'llab- quvvatlashni o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasining «Davlat pensiya ta'minoti to'g'risida»gi Qonunining yangi tahririni ishlab chiqish va tasdiqlash. b) pensiya ta'minoti tizimiga zamonaviy axborot- kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish sohasida: pensiya ta'minoti sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini faol tatbiq etish, «Pensiya» dasturiy majmuasini

¹ R.E. Xoliqova "O'zbekistoning yangi tarixi". Toshkent 2021-yil

² Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. Xalq so'zi, 2016 yil 15 dekabr

modernizatsiya qilish, navbatni yuzaga keltiradigan, buning natijasida korrupsiya va qog'ozbozlik holatlarini keltirib chiqaradigan qog'oz hujjatlar aylanishini bartaraf etish.

Pensiyalarni hisoblashda asos sifatida 2015-yildan tashkil etilgan fuqarolarning a) Pensiya jamg'armasiga o'tkazib borilgan sug'urta badallarining markazlashtirilgan reyestri ma'lumotlarini inobatga olishni joriy etish. b) pensiya ta'minoti tizimining ijtimoiy adolati va samaradorligini oshirish sohasida: barcha ishlovchi pensionerlarga pensiyalarini to'liq miqdorda olish huquqini berish; qariyalar va nogironlar internat uylarida (pansionatlarda) yashovchi yolg'iz pensionerlarga to'lanadigan pensiya miqdorini oshirish ko'zda tutildi. III guruh nogironligi bo'lgan shaxslarga qat'iy belgilangan miqdorda nafaqalarni tatbiq etish.³ d) rag'batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish, pensiya miqdori va xodimning mehnat sohasidagi hissasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni oshirish sohasida. Fuqarolarning 35 yildan ortiqcha ish stajining har bir to'liq yili uchun pensiyalarning tayanch miqdorini hisoblab chiqarilgan o'rtacha ish haqining 2 foizi miqdoriga oshirishni nazarda tutish; 54 yoshdan pensiyaga chiqish huquqiga ega bo'lgan, biroq pensiyani umumiy belgilangan yoshdan kechroq rasmiylashtirgan ayollarning pensiyalariga ustamalar belgilash; pensiyani hisoblab chiqarish uchun hisobga olinadigan o'rtacha ish haqini pensiya tayinlanish kunidagi belgilangan eng kam ish haqining 8 barobaridan 12 barobarigacha oshirish.

Xulosa

Mustaqillikdan keyin O'zbekiston dunyoning eng ilg'or davlatlari qatoriga kirish uchun ko'plab qonun loyihalarini ishlab chiqdi bular bejiz bo'lmaydi hozirgi kunda faoliyat ko'rsatayotgan yirik kampaniyalar xususan "Artel" kampaniyasi jahonga o'zining mahsulotlarini eksport qilib kelmoqda. Prezidentimiz Sh. Mirziyayevning faoliyatlari uning chet davlatlari bilan olib borayotgan siyosatlari natijasida O'zbekiston Respublikasi jahonda o'zining oldingi o'rinlarni egallash uchun muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan kuramiz. III. Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining ko'shma majlisidagi nutki. Xalk so'zi, 2016 yil 15 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2017 yil 5 yanvar kuni sog'likni saklash sohasining bir guruh yetakchi mutaxassislari bilan uchrashuvdagi ma'ruzasi. Xalk so'zi. 2017 yil 12 yanvar.
3. Karimov I.A. Tarixiy xotira va inson omili buyuk kelajagimiz garovidir. Xalk so'zi. 2012, 10 may.

³ R.E. Xoliqova "O'zbekistoning yangi tarixi". Toshkent 2021-yil

4. Fayzullayev T. Sarimsoqov A. Mustaqil O‘zbekistonning ijtimoiy-Toshkent: Moliya, 2003.
5. O‘lmasov A., Vaxobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: Shark. 2006.
6. Bobojonova D. O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar (70 80- yillar misolida). Qo‘llanma. Toshkent: Sharq, 1999.
7. O‘zbekistonning yangi tarixi. Uchinchi kitob. Mustakil O‘zbekiston tarixi. -T.: Sharq, 2000
8. R.E. Xoliqova "O‘zbekistonning yangi tarixi". Toshkent 2021-yil

